

Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Ekonometrik Bir Yaklaşım

İlhan Eroğlu, Mahmut Özbek, Öznur Özbek*

Öz

Finansal krizlerin tetiklediği ekonomik gerileme dönemlerinde yoksulların durumlarında nasıl bir değişim olmaktadır? Finansal krizlerin toplumun yoksul kesimi üzerindeki etkileri nispeten daha az araştırılmış olmakla birlikte, gerek makro gerekse mikro düzeydeki verilere dayanan ampirik kanıtlar, finansal krizlerin yoksulluktaki artış ve bazı durumlarda gelir eşitsizliği ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Genel olarak gelişmekte olan ve geçiş ekonomileri, ödemeler dengesi ve bankacılık krizleri dahil olmak üzere finansal krizlere eğilimli oldukları söylenebilir. Bu kapsamda çalışmada, gelişmekte olan üst gelir grubundaki ülkelerde finansal krizlerin yoksulluk oranını etkileyip etkilemediğini ve ne ölçüde etkilediği çok değişkenli panel veri analizi yöntemiyle incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal kriz, yoksulluk, panel veri analizi.

Jel Kodları: C33, G01, I32

* İ. Eroğlu: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, <https://orcid.org/0000-0003-4711-1165> (ilhan.eroglu@gop.edu.tr); M. Özbek: Tokat Defterdarlığı Gelir Müdürlüğü, <https://orcid.org/0000-0002-8126-2293> (mahmutozbek@hotmail.com); Ö. Özbek: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, <https://orcid.org/0000-0002-2960-0865> (oznozbe@hotmail.com). Bu çalışma, 5-7 Kasım 2021 tarihlerinde yapılan 21. Ulusal İktisat Kongresi'nde (EKON-TEK 2021) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

The Effect of Financial Crises on Poverty in Developing Countries: An Econometric Approach

Abstract

How does the situation of the poor change during periods of economic recession triggered by financial crises? Although the effects of financial crises on the poor of the society have been relatively less studied, empirical evidence based on both macro and micro level data shows that financial crises are associated with an increase in poverty and, in some cases, income inequality.

In general, it can be said that developing and transition economies are sensitive to financial crises, including balance of payments and banking crises. In this context, the study examines whether and to what extent financial crises affect the poverty rate in high-income developing countries by using multivariate panel data analysis method.

JEL Codes: C33, G01, I32

Keywords: Financial Crisis, Poverty, Panel Data Analysis

1. Giriş

Kişinin olağan veya sosyal olarak kabul edilebilir miktarda paradan veya maddi mülkten yoksun olma durumu olarak tanımlanabilecek olan yoksulluk kavramı, çağımızda insanoğlunun yüz yüze kaldığı ve çözüm üretmesi gereken önemli bir beşeri ve toplumsal sorundur. Dolayısıyla yoksulluk sadece düşük gelirle yaşamakla ilgili değil, aynı zamanda toplumun belirli bir bölümünün, yaşamın temel gereksinimleri olarak kabul ettiği şeylere sahip olamaması ile ilgilidir. Günümüzde ekonomik koşullardan bağımsız olmak üzere pek çok ülke az ya da çok yoksulluk sorunu ile mücadele etmek durumundadır.

Ülke ekonomilerinin çözüm üretmek için yoğun çaba sarf ettiği diğer önemli bir problem ise ekonomik krizlerdir. Ekonomik krizlerin ülkeler, firmalar ve insanlar üzerindeki olumsuz etkileri giderek artmaktadır. Özellikle uluslararası finans piyasalarının entegrasyonu süreci ile birlikte sermayenin liberalizasyonu, bir yandan ülkelere önemli miktarlarda gelir artışı sağlarken, diğer yandan ülkelerin finansal krizlere daha açık hale gelmesi gibi olumsuz sonuçlara yol açmıştır. 1980'li yıllardan itibaren uluslararası mali piyasaları etkileyen önemli kriz dalgaları yaşanmış, buna bağlı olarak gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde sık sık finansal krizler meydana gelmiştir (DPT, 2000: 36).

Yaşanan ekonomik krizler, ülkelerin sadece mali yapıları üzerinde yıkıcı ve bozucu etkilere neden olmamakta, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksul veya muhtaç insanları daha fazla etkileyerek, bu ülkeleri ve insanları yoksulluğun kaderleri olduğu inancına sürüklemektedir. Ayrıca, krizler yalnızca daha yüksek yoksulluk oranlarına neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda yoksulların beşeri sermayesinde geri dönüşü olmayan hasarlara da yol açmaktadır.

Ekonomik krizler, büyümedeki düşüş ve işsizlikteki artış gibi yollar ile gelir dağılımı ve yoksulluğu etkilemektedir. Bununla beraber, krizlerin toplumun yoksul kesimi üzerindeki etkileri nispeten daha az araştırılmıştır. Aslında araştırılması gereken konu, ekonomik kriz dönemlerinde gelir dağılımı ve yoksulların bu süreçten nasıl etkilendiğidir. Yakın dönemde IMF tarafından yapılan çalışmada, krizlerin yoksulluğu ve bazı durumlarda da eşitsizliği arttırdığı, diğer taraftan krizlerin başlamadan önce ideal olarak yerinde, yeterli ve esnek güvenlik ağlarına olan ihtiyacın varlığının altını çizilmektedir.

Gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerinin, ödemeler dengesi ve bankacılık krizleri başta olmak üzere, finansal krizlere eğilimli oldukları bilinmektedir. Bu krizler, yoksulluğu ve gelir dağılımını ekonomik faaliyetteki yavaşlama, görece fiyat değişiklikleri ve mali daralma gibi çeşitli kanallardan etkilemektedir. Ancak krizlerin yoksulluk ve gelir dağılımı üzerine etkileri ile ilgili olarak yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Oysa krizler, ekonomik olarak yoksul kesim üzerinde daha kolay etki göstermektedir. Finansal krizlerin tetiklediği ekonomik gerileme dönemlerinde genel

kabul edilen görüŖe göre yoksullar sadece daha kötü hale gelmekle kalmayıp, aynı zamanda yoksul olmayanlara göre orantısız bir Ŗekilde acı çekmektedir. Bu nedenle, finansal krizlerin yoksulluğun boyutunu etkileme kanallarının belirlenmesi, gerekli tespitlerin yapılarak, çözüme yönelik uygun makroekonomik politikaların belirlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, 1982-2017 döneminde Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı gelişmekte olan üst-orta gelir grubundaki 22 ölkede yaşanan finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki etkisi panel veri analizi yöntemi kullanılarak araştırılmıştır.

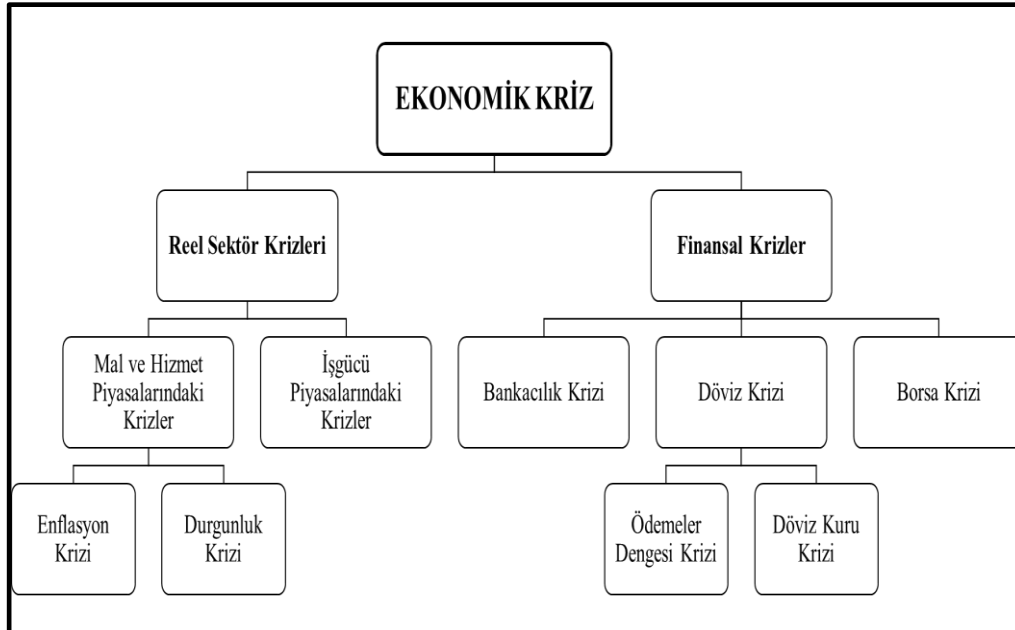
2. Ekonomik Kriz ile İlgili Temel Kavramlar

Günlük hayatın akışı içerisinde; ekonomik, mali, finansal, siyasi, hükümet krizi ve ahlaki kriz gibi kavramlar oldukça fazla yer almakta, buna bağlı olarak kavram farklı disiplinler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Genel olarak kriz; bir bireyi, grubu veya tüm toplumu etkileyen istikrarsız ve tehlikeli bir duruma yol açacak veya yol açabilecek olan, herhangi bir olay veya dönem olarak tanımlanabilmektedir.

İktisadi anlamda ise kriz, herhangi bir mal veya hizmet piyasasında veya üretim faktörlerinde fiyatlarda veya arzda, kabul edilebilir değişim sınırlarının dışında, şiddetli dalgalanmalar olarak tanımlanabilir (Kibritçioğlu, 2001, s.1-2).

Ŗekil 1: Ekonomik Kriz eşitleri

Kaynak: Kibritçioğlu (2001, s.175).

Ekonomik krizler üretim seviyesindeki ani bir daralmaya, fiyatlar genel seviyesinde şiddetli bir düşüş, iflaslar, işsizlik oranındaki ani artışlar, ücret seviyelerinde gerileme, borsanın çöküşü, spekülasyon hareketleri gibi ekonomik olaylardan herhangi birine veya birilerine bağlı olarak meydana gelebilir. Diğer taraftan ekonomik krizlerin nedeni, her zaman ekonomik nedenlere bağlı olmayıp, deprem, yangın, sel baskını gibi doğal afetlere bağlı olarak ta ekonomik krizler yaşanabilmektedir.

Kibritçiöğlü (2001) ekonomik krizleri, “Reel Sektör Krizleri” ve “Finansal Krizler” olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Reel sektör krizleri, mal ve hizmet piyasaları ile işgücü piyasalarında meydana gelen krizlerdir. Dolayısıyla reel sektör krizleri daha çok üretim, tüketim, emek, sermaye gibi kavramlarla ilişkili krizlerdir.

Finansal krizler ise döviz ve hisse senedi gibi finansal piyasalarda meydana gelen büyük çaplı dalgalanmaları veya bankacılık sisteminde geri dönmeyen kredilerin aşırı oranda artması sonucu meydana gelen derin ekonomik sorunları ifade etmektedir.

3. Yoksulluk ve Yoksulluk Tanımları

Yoksulluk, insanlık tarihi boyunca var olan, az gelişmiş ülkelerin olduğu kadar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin de karşı karşıya kaldığı ve insanları hayatlarının sonuna kadar yaşama fırsatından mahrum eden temel sorunların başında gelmektedir.

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik yapılacak müdahalelerin ve politikaların doğru saptanabilmesi için yoksulluğun tanımının nasıl yapıldığı önem arz etmektedir. Ancak, 'yoksulluk' teriminin nasıl kullanıldığı konusunda belirsizlik bulunmaktadır ve farklı disiplin yaklaşımlarından, dünya görüşlerinden ve ideolojilerden etkilenen bir dizi tanımları mevcuttur.

Yoksulluk genel olarak, bir kişinin belirli bir maddi varlığa veya paraya sahip olmadığı kıtlık veya durum olarak açıklanabilmektedir. Smith (1759[1976]) ise yoksulluğu, "doğanın veya geleneklerin gerektirdiği ihtiyaçların satın alınamaması" olarak tanımlamıştır (Aktaran: Coldwell, 2017).

Rowntree'nin (1901) York'taki ünlü yoksulluk çalışmasında yoksulluğu “toplam kazancın yalnızca fiziksel varlığın sürdürülmesinde asgari gereklilikleri elde etmek için yetersiz olma durumu” olarak tanımlamıştır (Aktaran: Bradshaw, 2000).

Yoksulluk terimi, kavram ve boyut anlamında toplumun çeşitli sosyoekonomik gelişmişlik ölçütlerine göre *mutlak yoksulluk*, *görelî yoksulluk*, *öznel (sübjektif) yoksulluk*, *nesnel (objektif) yoksulluk*, *insani yoksulluk* ve *çok boyutlu yoksulluk* gibi farklı tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır.

Mutlak yoksulluk; günlük olarak harcanması gereken kalori miktarının karşılanmasından ve bir insanın temel ihtiyacı olan barınma, eğitim, sağlık gibi

kültürel ve toplumsal gereksinimlerin getirdiği ihtiyaçlardan mahrum kalma durumudur (Marshall, 1999, s.825). Mutlak yoksulluk, yoksulluk sınırının altındaki insan sayısını ölçer ve yer ve zamandan bağımsızdır. Dünya Bankası'na göre mutlak yoksulluk, bir ailenin kişi başına günlük 1.90 ABD Doları'ndan daha az kazanması durumudur.

Görelî yoksulluk, kişinin toplum tarafından genel kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine haiz olup olmadığı ile ilgilenmektedir (Aktan ve Vural, 2002, s.43). Bu açıdan bakıldığında görelî yoksulluk kavramı ile insanların yaşam tarzı ve gelirlerinin genel yaşam standardından çok daha kötü olduğu bir durum ifade edilmektedir. Görelî yoksulluk, medyan gelirin sabit bir oranından daha az geliri olan nüfusun yüzdesi olarak ölçülmektedir.

Objektif yoksulluk, toplumun kabul edeceği asgari bir yaşam standardı düzeyi ile ilgili olup, yoksulluk sınırı anketler aracılığıyla toplum görüşüne göre belirlenmektedir. Yoksulluğun tanımlanmasında kişilerin yoksul olmamak veya iyi bir gelir düzeyine sahip olabilmek için yeterli gördükleri gelir miktarı dikkate alınmaktadır (Coşkun, 2012).

Sübjektif (Öznel) yoksulluk, bireylerin veya hanelerin kendilerini yoksul hissedip hissetmedikleri algısına dayanmaktadır. Öznel yoksullukta yapılan anket çalışmalarının sonuçlarına göre refah düzeyi ile gelir arasında bağlantı kurularak, seçilen refah düzeyine karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir.

Çok boyutlu yoksulluk, insanların geçimini sağlamak için yeterli gelire ve verimli kaynaklara sahip olamaması gibi çeşitli tezahürlerinin bulunduğu; açlık ve yetersiz beslenme; hastalık; eğitime ve diğer temel hizmetlere erişememe; artan morbidite ve mortalite; evsizlik ve yetersiz konut; güvenli olmayan ortamlar; sosyal ayrımcılık ve dışlanma gibi kavramlara atıf yapılmaktadır. Aynı zamanda karar alma süreçlerine, sosyal ve kültürel hayata katılım eksikliği ile de ilişkilendirilmektedir.

İnsani yoksulluk kavramı ilk olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) 1997 İnsani Gelişme Raporu'nda tanımlanmış olup, insan yaşamını sürdürecekt temel ihtiyaçlar olan alt yapı, mal ve hizmetlere ulaşamama ya da ulaşımında sınırlılık veya kısıtlama yaşama olarak tanımlanmaktadır.

4. Yoksulluğa Yol Açan Faktörler ve Ekonomik Krizlerle Yoksulluk Arasındaki İlişki

Yoksulluk; iktisadi, siyasi, ekolojik, demografik ve sosyolojik gibi farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan makroekonomik bir sorundur. Bu kapsamda ülkelerin sahip oldukları farklılıklar, yoksulluğa yol açan faktörlerin ülkeden ülkeye veya bölgeden

bölgeye değişiklik göstermesine yol açmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk; ülkelere, bölgelere, cinsiyete, hanehalkı özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir.

Yoksulluk ile ekonomik krizler arasındaki ilişkinin ele alınabilmesi için öncelikle yoksulluğa neden olan etkenlerin doğru belirlenmesi gerekmektedir. Zastrow (1991) yapmış olduğu çalışmada yoksulluğun oluşmasındaki olası nedenleri şöyle sıralamaktadır: Yüksek işsizlik, fiziksel sağlığın olmayışı, fiziksel engeller, duygusal problemler, sağlık harcamaları, alkol, uyuşturucu, kumar vb. bağımlılık, büyük aileler, kullanılabilir yetenek eksikliği, düşük eğitim düzeyi, hayat standartlarındaki ve maliyetindeki artışlar, ırkçılık, bölgesel işsizlik, boşanma veya eşin ölümü, cinsiyet ayrımcılığı, düşük ücretler, mental rotardasyon (Aktaran: Koşar, 2000).

Yoksulluğa neden olan bu bileşenler incelendiğinde, bu bileşenlerin ya yaşanan bir ekonomik kriz sonucunda ortaya çıktığını ya da temelde var olan yoksulluğun ekonomik krizler ile daha da derinleştiği görülmektedir. Ekonomik krizler öncelikle üretim ve yatırım düzeylerinde azalmaya neden olarak reel sektör üzerinde etkili olmakta, daha sonra ise işgücü piyasaları, sağlık, eğitim ve sosyal yardım harcamalarında yapılan kesintiler yoluyla da yoksulluk ve gelir dağılımına ilişkin göstergelere etki etmektedir.

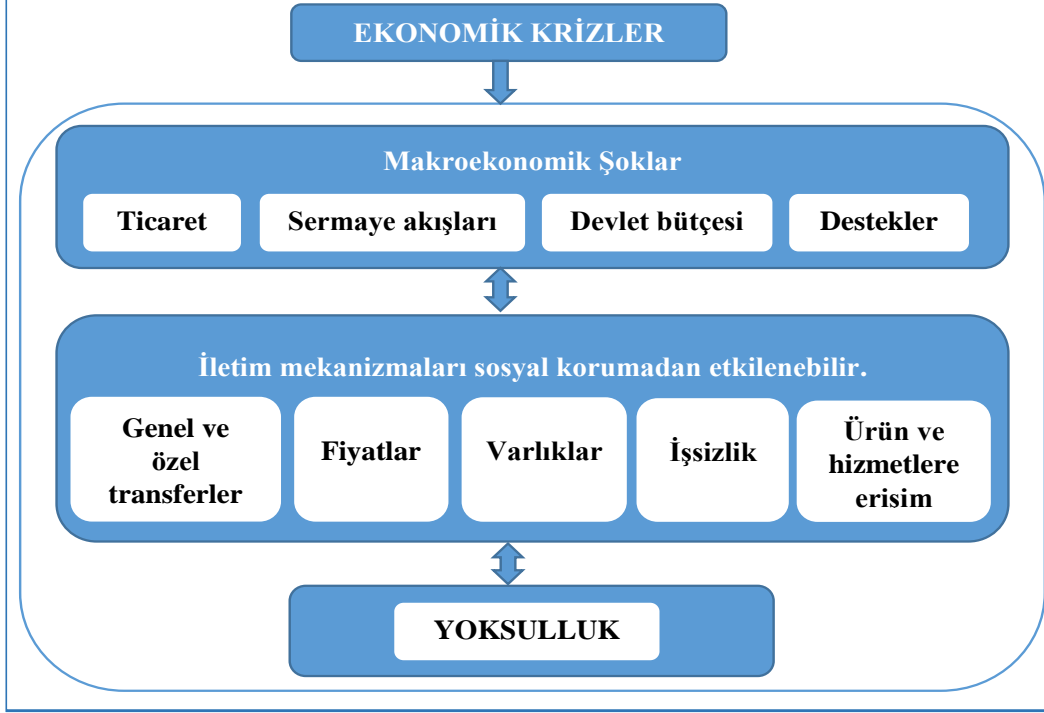
Ekonomik krizler, yalnızca yoksul olanları değil yoksul olmayanları da olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak yoksul veya yoksulluk sınırında olanlar üzerinde ekonomik krizlerin daha fazla tahrip edici etkileri bulunmaktadır. Ekonomik krizler, yoksul ya da yoksulluk sınırındaki halkın yaşam standardını çeşitli kanallar üzerinden etkilemektedir (Aktan ve Vural, 2002):

- Krizler, emek gelirlerini azaltarak reel ücretleri düşmesine ve işsizliğin artmasına neden olur.
- İktisadi faaliyetlerdeki daralmaya bağlı olarak yoksul halk tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları diğer fiyatlara kıyasla azalabilir ve emeğe dayalı gelir elde eden bu kesimin gelirlerinde ciddi azalışlar yaşanabilir.
- Özellikle enflasyon oranlarının aşırı artmasına bağlı olarak, yoksul kesimin zaten yetersiz olan varlıklarının değerlerinde büyük bir aşınma meydana gelir.
- Makroekonomik krizler, yoksulların yoksulluktan kurtulma yeteneklerini zayıflatarak, beşeri, mali ve fiziki sermaye birikimini yavaşlatır.

Ekonomik krizlerle yoksulluğun artması arasında güçlü bir korelasyon bulunmaktadır. Kriz dönemlerinde birçok kişi geçici bir süre için yoksullaşır ve sosyoekonomik göstergeler daha da kötüleşmeye ya da daha yavaş bir şekilde iyileşme trendine girer (Bilge, 2009, s.127). Bu bağlamda yoksulluk, makro düzeydeki ekonomik şokları yoksul insanlara bağlayan beş temel aktarım kanalı aracılığıyla aktarılır: istihdam, fiyatlar, kamu ve özel transferler, varlıklar ve mal ve hizmetlere

erişim. Bu kanallar aracılığıyla şokların nasıl iletildiği, kimin ne kadar derinden ve ne kadar süreyle etkilendiğini belirlenebilir (ODI, 2009).

şekil 2: Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkisi

Kaynak: ODI (2009).

Yoksul bir hanedeki en ciddi çok meydana gelen ani bir gelir kaybıdır. Açıkçası, gelirden meydana gelen bir düşüş o hanedeki yoksulluğu derinleştirmektedir. Bu aynı zamanda daha geniş bir topluluğun fakirleşmesine de yol açmaktadır. Gelir kaybı ailenin temel tüketim malzemelerini satın alma becerisini zayıflatmakta ve uzun vadede aile refahının daha da düşmesine, örneğin çocukları okuldan almak veya yiyecekleri azaltmak gibi başa çıkma yollarına yol açabilmektedir. Sonuçta savunmasız haneleri nesiller arası kronik yoksulluk kısır döngüsüne itebilmektedir.

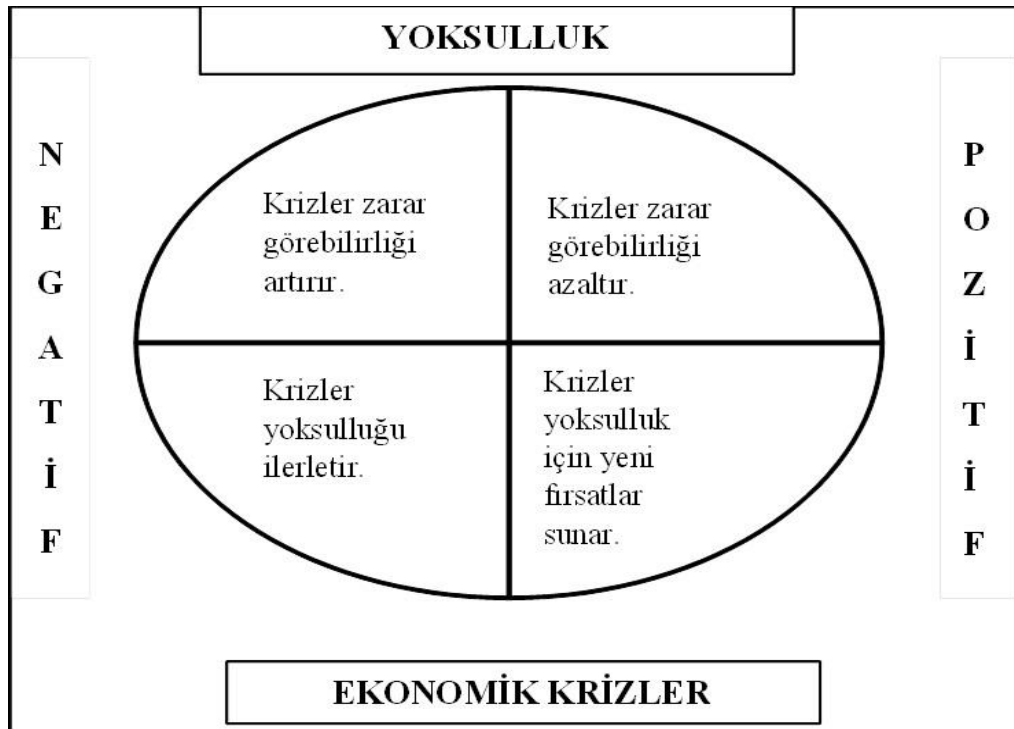
Ekonomik krizlerin bir sonucu olarak fiyat değişikliklerinden en fazla etkilenen kesim yoksul olan kesimdir. Hem tüketim hem de üretim fiyatlarındaki değişiklikler, net tüketicileri ve net üreticileri farklı şekillerde etkilemektedir. Yüksek enflasyon, özellikle gıda fiyatlarında, gıda güvenliğini zorlayacak ve yoksul tüketicilerin eğitim ve yatırım gibi gıda dışı ürünlere harcayabilecekleri kaynakları azaltacaktır.

Kriz dönemlerinde azalan kamu geliri ve artan borçlanma, devlet bütçeleri üzerindeki baskıyı da artıracaktır. Hükümetlerin bölgeler ve savunmasız gruplar arasında zaman içinde kamu harcamalarını (sosyal koruma harcamaları dahil) yeniden önceliklendirmesi, mali krizin büyüme ve yoksulluk üzerindeki kısa ve uzun vadeli

etkilerini şekillendirecektir. Kamu gelirlerindeki azalmanın bir sonucu olarak hükümetler, STK'lar ve özel sektör tarafından yoksullara yönelik mal ve hizmet sunumunda azalmalar yaşanabilecektir.

Ekonomik krizler, yoksulluğun derinleşmesine neden olabilecek bu olumsuz etkilerinin yanı sıra yeni fırsatların doğmasına da neden olabilir. Bilge'nin Stephenson'dan uyarlayarak oluşturduğu grafikte krizlerin yoksulluk üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Şekil 3: Ekonomik Kriz Yoksulluk İlişkisi

Kaynak: Bilge (2009, s.131).

5. Ekonometrik Bulgular

5.1. Çalışmanın Kapsamı ve Veri Seti

Çalışmanın analiz kısmında gelişmekte olan üst-orta gelir grubundaki 22 ülkede yaşanan finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki etkisini tahmin etmek amacıyla panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Analizde, 1982-2017 dönemine ait 36 yıllık veriden faydalanılmıştır. Analizin üst-orta gelir grubu ülkelerin tercih edilmesinin nedeni, Türkiye'nin de bu ülke grubu içerisinde yer almasıdır.

Analizde bağımlı değişken olarak iki farklı yoksulluk ölçüsü kullanılmıştır: günde 3,20 ABD Doları kafa sayısı endeksi ve günde 3,20 ABD Doları yoksulluk açığı.

Bağımsız değişkenler olarak; kriz dönemlerini belirlemek amacıyla Para, Bankacılık ve Borç krizleri ile genel olarak Krizler ele alınmış, kontrol değişkeni olarak ise Ticari Açıklık, Enflasyon, GSYH (Logaritması alınarak analize dahil edilmiştir), Reel Döviz Kuru ve GINI katsayısı kullanılmıştır. Bankacılık, para, borç krizi ve kriz değişkenleri, krizin olduğu yıllar için 1 değerini, aksi durumda ise 0 değerini alan kukla değişkenlerdir.

Bağımlı değişken olarak ele alınan günde 3,20 ABD doları kafa sayısı endeksi, 2011 uluslararası fiyatlarına göre günde 3,20 ABD dolarından daha az bir gelire yaşayan *nüfusun yüzdesini* verirken, günde 3,20 ABD doları (2011 SAGP) olan yoksulluk açığı ise *yoksulluk sınırının yüzdesi* olarak ifade edilen günde 3,20 ABD doları yoksulluk sınırından, elde edilen gelir veya tüketimdeki ortalama eksikliği vermektedir. Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin veriler, Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden alınmıştır.

Dünya Bankası, dünya ekonomilerini dört gelir grubuna ayırmaktadır: düşük, alt-orta, üst-orta ve yüksek gelirli ülkeler. Sınıflandırmalar önceki yılın cari ABD doları cinsinden (Atlas yöntemi döviz kurları kullanılarak) kişi başına GSMH'ye dayanmaktadır.

Dünyanın Orta Gelirli Ülkeleri (OGÜ); büyüklük, nüfus ve gelir düzeyine göre çeşitlilik gösteren bir gruptur. Orta gelirli ekonomiler (2021) kişi başına GSMH'nin 1.046 ile 12.695 dolar arasında olduğu ekonomilerdir.

Kişi başına GSMH'si 1.046 ile 4.045 dolar arasında olanlar alt orta gelirli ekonomiler ve kişi başına GSMH'si 4.046 ile 12.695 dolar arasında olanlar üst orta gelirli ekonomiler olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1: Kişi Başına Gelir Düzeyine Göre Ülke Sınıflandırması

Grup	1 Temmuz 2021 (yeni)	1 Temmuz 2020 (eski)
Düşük gelir		
Alt-orta gelir	1.046 – 4.095	1.035 – 4.045
Üst-orta gelir	4.096 - 12.695	4.046 -12.535
Yüksek gelir	> 12.695	> 12.535

Kaynak: Hamadeh, van Rompaey ve Metreau (2021).

Orta gelirli ülkeler dünya nüfusunun %75'ine ve dünya yoksullarının %62'sine ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda, küresel GSYH'nin yaklaşık üçte birini temsil eden orta gelirli ülkeler, küresel büyümenin ana motorları durumundadır (Hamadeh, van Rompaey ve Metreau, 2021). Tablo 2'de, 2020 yılı itibariyle kişi başına gelir düzeyine göre üst orta gelir grubunda yer alan ülkelere yer verilmiştir.

Tablo 2: Üst Orta Gelir Grubunda Yer Alan Ülkeler

1	Arnavutluk	20	Gabon	39	Namibya
2	Amerikan Samoası	21	Gürcistan	40	Kuzey Makedonya
3	Arjantin	22	Grenada	41	Panama
4	Ermenistan	23	Guatemala	42	Paraguay
5	Azerbaycan	24	Guyana	43	Peru
6	Belarus	25	Irak	44	Romanya
7	Bosna Hersek	26	Jamaika	45	Rusya Federasyonu
8	Botsvana	27	Ürdün	46	Sırbistan
9	Brezilya	28	Kazakistan	47	Güney Afrika
10	Bulgaristan	29	Kosova	48	Ns. Lucia
11	Çin	30	Lübnan	49	Saint Vincent ve Grenadinler
12	Kolombiya	31	Libya	50	Surinam
13	Kosta Rika	32	Malezya	51	Tayland
14	Küba	33	Maldivler	52	Tonga
15	Dominika	34	Marşal Adaları	53	Türkiye
16	Dominik Cumhuriyeti	35	Mauritius	54	Türkmenistan
17	Ekvator	36	Meksika	55	Tuvalu
18	Ekvator Ginesi	37	Moldova		
19	Fiji	38	Karadağ		

Kaynak: <https://data.worldbank.org/country/XT>

Dünya Bankası sıralamasında üst orta gelir grubunda yer almakla beraber, gerek bu ülke grubundaki kimi ülkelerde finansal bir kriz yaşanmaması, gerekse veri kısıtı nedeniyle analize 22 ülke dahil edilmiştir. Analizde yer alan ülkeler Tablo 3’de verilmiştir.¹

¹ Analizde yer alan tüm ülkeler ele alınan dönemin tamamında Üst Orta Gelir Grubunda yer almayıp, gerek dünya konjonktüründe yaşanan gelişmeler gerekse ülkelerin yaşamış oldukları krizler gibi nedenlerle Alt Orta ve Üst Orta Gelir Grupları arasında yükselip düşebilmektedirler. Örneğin Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti ele alınan dönem içerisinde Alt Orta Gelir Grubundan Üst Orta Gelir Grubuna yükseldiği görülmektedir. Ayrıca Bulgaristan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya, Ermenistan ve Kuzey Makedonya ciddi sistem değişiklikleri yaşamışlardır. Ancak bu gelir grubu geniş bir gelir aralığında tanımlandığı için ele alınan ülkelerin muhtemel gelir grubu kaymalarının analizin temel bulgularını etkilemeyeceği varsayılmıştır.

Tablo 3: Analizde Yer Alan Üst Orta Gelir Grubu Ülkeler

1	Arjantin	9	Guyana	16	Meksika
2	Brezilya	10	Güney Afrika	17	Moldova
3	Bulgaristan	11	Gürcistan	18	Paraguay
4	Çin Halk Cumhuriyeti	12	Kolombiya	19	Romanya
5	Dominik Cumhuriyeti	13	Kosta Rica	20	Rusya
6	Ermenistan	14	Kuzey Makedonya	21	Tayland
7	Fiji	15	Malezya	22	Türkiye
8	Gabon				

Kaynak: <https://data.worldbank.org/country/XT>

5.2. Çalışmanın Modeli ve Bulguları

Çalışmada kullanılan verilerin hem yatay kesit hem de zaman serisi olması nedeniyle, panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Diğer taraftan veri eksikliği nedeniyle analiz dengesiz (unbalanced) panel veri analizi niteliğindedir. Finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki etkisini ölçmek için oluşturulan aşağıdaki model tahmin edilmiştir:

$$\text{Yoksulluk Ölçümü}_{i,t} = \alpha + \beta \text{Kriz}_{i,t} + \gamma \text{Kriz}_{i,t-1} + \delta \text{Kriz}_{i,t-2} + \mu X_{i,t} + \varepsilon_i$$

Eşitlikte yoksulluk ölçümü bağımlı değişken iken, kriz değişkeni ve X kontrol değişkenlerinin bir vektörü de bağımsız değişkenler olarak analizde yer almıştır.

Panel veri analizi yönteminde temel olarak iki model kullanılmaktadır: Sabit Etkiler Modeli (Fixed Effects Model) ve Rassal Etkiler Modeli (Random Effects Model). Çalışmada, hangi modelin uygun olduğuna Hausman test sonuçlarına göre karar verilmiştir. Hausman testi ile hata değişkeninin modelde yer alan açıklayıcı değişkenlerle ilişkili olup olmadığı test edilmektedir (Gujarati ve Porter, 2009: 602-603). ε_i ile açıklayıcı değişkenler (X_i) arasında bir ilişki olmadığını ileri süren H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda sabit etkiler, aksi durumda ise rassal etkiler modelinin uygun model olduğuna karar verilmektedir. Çalışmadaki 8 modelin tamamında Hausman test sonuçlarına göre H_0 hipotezi reddedilmiş ve analizler sabit etkiler modeli kullanılarak tahmin edilmiştir.

Çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin temel bazı tanımlayıcı istatistiklerine Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 4: Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum	Standart Hata
PG320	5.864.141	3.950.000	4.710.000	0.000000	6.425.793
PH320	1.596.793	1.215.000	9.000.000	0.300000	1.449.093
Bankacılık Krizi	0.033259	0.000000	1.000.000	0.000000	0.179413
Kriz	0.088636	0.000000	1.000.000	0.000000	0.284380
Para Krizi	0.041020	0.000000	1.000.000	0.000000	0.198446
Borç Krizi	0.018847	0.000000	1.000.000	0.000000	0.136060
Ticari Açıklık	7.224.653	6.829.990	2.204.068	1.059.841	3.849.070
Enflasyon Oranı	4.049.693	5.800.937	3.373.759	-1.168.611	2.226.273
Reel Döviz Kuru	1.138.875	9.930.475	1.293.208	3.190.058	1.091.433
GSYH (Log)	1.98E+10	1.13E+09	6.88E+11	-1.95E+11	8.11E+10
GİNİ	4.431.980	4.350.000	6.480.000	2.570.000	8.047.193

Zaman serisi içeren regresyon analizlerinde dikkat edilmesi gereken konulardan birisi, kullanılan serilerin durağan olmasıdır. Çalışmada serilerin durağan olup olmadıklarını belirlemek amacıyla durağanlık ortak birim kök testlerinden Levin, Lin ve Chu (LLC) birim kök testi ve bireysel birim kök testlerinden Im, Peseran ve Shin (IPS) birim kök testi yapılmıştır. Birim kök test sonuçlarına Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 6, bağımlı değişken olarak günde 3,20 ABD doları olan yoksulluk açığı oranını kullanılırken belirlediğimiz spesifikasyonların sonuçlarını vermektedir.

Tablo 5: Panel Birim Kök Testi Sonuçları

	Model	LLC t istatistiği	IPS W istatistiği	Sonuç
PG320	Sabitli	-8.16662 (0.0000)	-3.17786 (0.0007)	I(0)
	Sabitli-trendli	-0.69735 (0.2428)	-1.55025 (0.0605)	I(0)
PH320	Sabitli	-8.04442 (0.0000)	-1.85538 (0.0318)	I(0)
	Sabitli-trendli	-0.22479 (0.4111)	-0.51018 (0.3050)	I(0)
Bankacılık Krizi	Sabitli	-4.18379 (0.0000)	-15.0268 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-17.2760 (0.0000)	-13.2040 (0.0000)	I(0)
Kriz	Sabitli	-4.68396 (0.0000)	-15.7441 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-16.3624 (0.0000)	-15.3660 (0.0000)	I(0)
Para Krizi	Sabitli	-4.68396 (0.0000)	-15.7441 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-16.3624 (0.0000)	-15.3660 (0.0000)	I(0)
Borç Krizi	Sabitli	-19.7895 (0.5483)	-11.4375 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-14.3872 (0.0000)	-10.5819 (0.0000)	I(0)
Ticari Açıklık	Sabitli	-1.60514 (0.0542)	-1.01440 (0.1552)	I(0)
	Sabitli-trendli	-0.24276 (0.4041)	-1.58178 (0.0568)	I(0)
Enflasyon	Sabitli	-61.2193 (0.0000)	-31.5690 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-65.2740 (0.0000)	-33.2474 (0.0000)	I(0)
Reel Döviz Kuru	Sabitli	-5.27650 (0.0000)	-4.43825 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	-2.09479 (0.0181)	-2.15815 (0.0155)	I(0)
GSYH (Log)	Sabitli	-0.11068 (0.4559)	-6.39414 (0.0000)	I(0)
	Sabitli-trendli	5.26441 (1.0000)	-2.47852 (0.0066)	I(0)
GİNİ	Sabitli	-0.41945 (0.3374)	0.89687 (0.8151)	I(1)
	Sabitli-trendli	-2.45295 (0.0071)	-1.52689 (0.0634)	I(0)

I(0) serilerin düzeyde durağan oldukları anlamına gelmektedir.

Parantez içerisindeki değerler p değerleridir.

Tablo 6: Yoksulluk Açığı Bağımlı Değişken Olarak Günde 3.20 \$ Kullanırken Sabit Etkiler Regresyonu Sonuçları

	1. Model	2. Model	3. Model	4. Model
Sabit	-6.517544 (0.1293)	-8.007606 (0.0616)	-7.498658 (0.0799)	-7.038589 (0.0930)
Bankacılık Krizi	1.930095 (0.3866)			
Bankacılık Krizi (1. Gecikme)	-5.168358 (0.0479)			
Bankacılık Krizi (2. Gecikme)	2.671368 (0.0154)			
Para Krizi		7.568497 (0.0022)		
Para Krizi (1. Gecikme)		-7.636776 (0.0086)		
Para Krizi (2. Gecikme)		2.249267 (0.0690)		
Borç Krizi			8.321404 (0.0067)	
Borç Krizi (1. Gecikme)			-10.17233 (0.0054)	
Borç Krizi (2. Gecikme)			3.464656 (0.0254)	
Kriz				6.893813 (0.0000)
Kriz (1. Gecikme)				-8.079474 (0.0000)
Kriz (2. Gecikme)				2.979715 (0.0002)
Ticari Açıklık	-0.083054 (0.0000)	-0.082430 (0.0000)	-0.079470 (0.0000)	-0.077306 (0.0000)
Enflasyon	0.002775 (0.0086)	0.002208 (0.0334)	0.002704 (0.0084)	0.002029 (0.0467)
Reel Döviz Kuru	-0.118675 (0.0000)	-0.105298 (0.0000)	-0.105515 (0.0000)	-0.102701 (0.0000)
GSYH (Log)	-5.40E-11 (0.0000)	-5.22E-11 (0.0000)	-5.43E-11 (0.0000)	-5.14E-11 (0.0000)
GİNİ	0.711565 (0.0000)	0.710975 (0.0000)	0.698465 (0.0000)	0.669049 (0.0000)
R²	0.712722	0.71682	0.71498	0.726304
Düzeltilmiş R²	0.684852	0.689347	0.687329	0.699752

Tablo 6: (Devam ediyor)

F İstatistiği	25.57286 (0.000000)	26.09212 (0.000000)	25.85713 (0.000000)	27.35343 (0.000000)
----------------------	------------------------	------------------------	------------------------	------------------------

Parantez içerisindeki değerler p değerleridir.

Farklı tür finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki etkisini tahmin ederken şu şekilde bir yol izlenilmiştir. İlk üç modelde aynı anda yalnızca bir tür finansal kriz kullanılırken, 4. modelde kriz türü ayrımı olmaksızın finansal bir kriz olması durumu ele alınmıştır. Krizlerin yoksulluk üzerindeki gecikmeli etkilerini yakalayabilmek için birinci ve ikinci gecikmeleri de analizlere dahil edilmiştir.

1. modelde sadece bankacılık krizlerinin yoksul kişi sayısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bankacılık krizlerinin gerçekleştiği yıl ile yoksul kişi sayısı arasında pozitif bir ilişki bulunmasına rağmen katsayı istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Diğer taraftan krizden sonraki yıl yoksul sayısı azalma eğilimi gösterirken, krizi takip eden ikinci yıl ise bankacılık krizlerinin yoksul sayısını artırıcı yönde etki ettiği görölmektedir.

Bankacılık krizi kukla değerine ilişkin olarak çıkarılabilecek iki temel sonuç bulunmaktadır. Birincisi, bankacılık krizlerinin yoksulluk oranları üzerindeki kümülatif etkisinin zamanla azalmakla birlikte, genel etkinin yoksulluğu artırıcı yönde olmasıdır. İkinçisi ise bankacılık krizlerinin yoksulluk oranları üzerindeki etkisinin geçici olmasıdır. Yani, bankacılık krizleri ile birlikte eşanlı olarak yoksulluk oranlarında artış görölrken, krizden sonraki dönemde ise yoksulluk oranlarında düşüş görölmektedir. Çoğu gelişmekte olan ölkede, yoksulların çoğunun bankacılık sistemlerinin dışında olduğu (ve dolayısıyla finans sektörünün yalnızca küçük bir yüzdesini kapsadığı) düşünöldüğünde, bu sonuç şaşırtıcı görölmemektedir.

2., 3. ve 4. modellerde de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Para, borç ve kriz değerleri istatistiki olarak anlamlı olup, krizin olduğu ve krizden sonraki 2. yılda krizler yoksul sayısını artırıcı yönde etki ederken, krizlerden sonraki yıl ise krizlerin yoksul sayısını azaltıcı yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Para krizi kukla değerini de pozitif ve anlamlıdır. Diğer taraftan büyüklüğu bankacılık krizi değerininin büyüklüğünden çok daha yüksektir. Bununla birlikte, para krizleri yalnızca eşzamanlı olarak olumlu ve önemli görünmektedir. Para krizleri hemen hemen her zaman ekonomik aktivitenin gerilemesi ve görel fiyat değeriklikleri ile ilişkilidir. Bu durum, her zaman yoksullara zarar vermekte ve dolayısıyla onları yoksulluk sınırının daha da altına itmektedir.

Borç krizleri kuklası da krizlerin mevcut yoksulların refahını para krizleri kadar etkileyebileceğini göstermektedir.

Kontrol değişkenlerinin ise tamamının istatistiki olarak anlamlı olduğu ve yoksulluk araştırması alanındaki mevcut bilgilerle uyumlu olduğu görölmektedir. Ülkenin ticari açıklığı, reel döviz kuru ve GSYH'si arttıkça yoksul sayısı azalırken, enflasyon oranı ve GINI katsayısı arttığında ise yoksul sayısı artmaktadır. Dollar ve Kraay (2001) tarafından yapılan çalışmada da doğrulandığı gibi, ticari açıklık daha düşük yoksulluk seviyeleri ile ilişkilidir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, daha yüksek kalkınma seviyeleri de, daha düşük bir yoksulluk derinliği ile ilişkili bulunmaktadır.

Literatür incelendiğinde, reel döviz kurundaki bir değer kaybının yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Yoksulluk düzeyindeki bir artış ise reel döviz kurunun değerlenmesi ile ilişkili olabilmektedir. Bununla birlikte, kişi başına düşen reel geliri yüksek olan ölkelerde, yoksulluk ile reel döviz kuru arasında amortisman etkisi yaşanırken, nispeten düşük kişi başına reel gelire sahip ölkelerde yoksulluk, reel döviz kurunun değerlenmesi ile ilişkili bulunmaktadır (Gnangnon, 2020). Çalışmada gelişmekte olan üst orta gelir grubundaki ölkeler yer aldığından sonuç şaşırtıcı bulunmamaktadır.

Tablo 7, bağımlı değişken olarak günde 3,20 ABD doları olan kafa sayısı endeksi kullanılırken, yoksulluk açığı kullanırken belirlediğimiz spesifikasyonların sonuçlarını vermektedir. Buradaki tahmin stratejisi Tablo 6'daki ile aynıdır.

5. modelde sadece bankacılık krizlerinin yoksul kişi sayısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bankacılık krizlerinin gerçekleştiği yıl ve sonraki yıllarda yoksul kişi sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Krizi takip eden 2. yıl ise %10 güven düzeyinde bankacılık krizlerinin yoksul sayısını artırıcı yönde etki ettiği görölmektedir. Kontrol değişkenlerinin ise tamamının istatistiki olarak anlamlı olduğu görölmektedir. Ülkenin ticari açıklığı, reel döviz kuru ve GSYH'si arttıkça yoksul sayısı azalırken, enflasyon oranı ve GINI katsayısı arttıkça ise yoksul sayısı artmaktadır.

6., 7. ve 8. modellerde de para, borç ve kriz değişkenleri istatistiki olarak anlamlı olup, krizin olduğu ve krizi takip eden 2. yılda krizler yoksul sayısını artırıcı yönde etki ederken, krizlerden sonraki yıl ise krizlerin yoksul sayısını azaltıcı yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol değişkenleri ile ilgili sonuçlar ise önceki analiz ile benzer olduğundan, burada yeniden değinilmemiştir.

Tablo 7: Kafa Sayısı Endeksi Bağımlı Değişken Olarak Günde 3.20 \$ Kullanırken Sabit Etkiler Regresyonu Sonuçları

	5. Model	6. Model	7. Model	8. Model
Sabit	-16.44168 (0.0796)	-1913756 (0.0404)	-19.09720 (0.0387)	-17.18690 (0.0617)
Bankacılık Krizi	1.078668 (0.8243)			
Bankacılık Krizi (1. Gecikme)	-7.401939 (0.1930)			
Bankacılık Krizi (2. Gecikme)	4.245176 (0.0768)			
Para Krizi		1518606 (0.0047)		
Para Krizi (1. Gecikme)		-1591703 (0.0118)		
Para Krizi (2. Gecikme)		4876883 (0.0703)		
Borç Krizi			21.89108 (0.0010)	
Borç Krizi (1. Gecikme)			-27.36921 (0.0005)	
Borç Krizi (2. Gecikme)			9.607035 (0.0041)	
Kriz				12.48964 (0.0006)
Kriz (1. Gecikme)				-15.21826 (0.0003)
Kriz (2. Gecikme)				5.692512 (0.0014)
Ticari Açıklık	-0.17118 (0.0000)	-0.170589 (0.0000)	-0.160823 (-0.0001)	-0.161439 (0.0001)
Enflasyon	0.005599 (0.0150)	0.004263 (0.0592)	0.005223 (0.0179)	0.004072 (0.0688)
Reel Döviz Kuru	-0.315809 (0.0000)	-0.288638 (0.0000)	-0.280482 (0.0000)	-0.286477 (0.0000)
GSYH (Log)	-1.04E-10 (0.0000)	-1.00E-10 (0.0000)	-1.05E-10 (0.0000)	-9.89E-11 (0.0000)
GİNİ	1.775572 (0.0000)	1765918 (0.0000)	1.736396 (0.0000)	1.692369 (0.0000)
R²	0.729260	0.733787	0.737879	0.7390
Düzeltilmiş R²	0.702994	0.70796	0.71245	0.713679
F İstatistiği	27.76461 (0.000000)	28.41202 (0.000000)	29.01654 (0.000000)	29.18540 (0.000000)

Parantez içerisindeki değerler p değerleridir.

Özetlemek gerekirse, finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik yapılan analizlerde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

(i) Para ve borç krizleri, bankacılık krizlerine nazaran daha yüksek yoksulluk seviyeleri ile birlikte daha yüksek yoksulluk derinliği ile ilişkilidir.

(ii) Bankacılık krizleri, daha yüksek yoksulluk derinliği ile ilişkilidir, ancak yoksulluk vakaları için önemli görünmemektedir.

(iii) Genel olarak finansal krizlerin yoksulluğu derinleştirici bir etkisi bulunmaktadır ve bu durumun yoksullar üzerindeki etkisi kalıcı olabilmektedir.

6. Sonuç

1990'lı yıllar ile birlikte finansal piyasaların küreselleşmesi sonrasında finansal krizler yaygınlaşmış, ancak bu krizlerin sosyoekonomik etkileri görece ihmal edilmiştir. Dünya ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler yoğun bir şekilde artmış ve daha kompleks bir hal almıştır. Buna bağlı olarak bir ülke veya bölgede yaşanan ekonomik bir daralma, uluslararası ekonomik bir kriz haline dönüşebilmektedir.

Diğer taraftan kriz dönemlerinde ülkelerin yoksul kesimi göz ardı etmesi, yapılması gereken sosyal ve ekonomik yardımların yapılmaması veya yeterince yapılamaması ve bu dönemlerde yoksul kesim için uluslararası etkin politikaların üretilmemesi gibi nedenlere bağlı olarak “yoksulluk” kavramı, kriz dönemlerinde üzerinde önemle durulması gereken sosyoekonomik bir boyut kazanmaktadır.

Krizlerin tetiklediği ekonomik gerileme dönemlerinde yoksulların durumlarında nasıl bir değişim olmaktadır? Geleneksel yaklaşım, yoksulların durumlarının yalnızca daha da kötüleşmekle kalmadığı, yoksul olmayanlara göre orantısız bir şekilde acı çektikleri yönündedir. Bu bağlamda krizlerin; daha zayıf ekonomik aktivite, göreceli fiyat değişiklikleri, mali sıkılaştırma gibi çeşitli şekillerde yoksulluğu derinleştirilmesi ve gelir eşitsizliğini kötüleştirilmesi beklenmektedir.

Ekonomik krizlerin sosyoekonomik etkilerinin ilgili kurum ve kuruluşlarca göz ardı edilemeyerek önemle üzerinde durulması ve gerek ulusal gerekse uluslararası boyutta krizlerin önlenmesi yönünde çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Krizlerin birçok durumda aniden ortaya çıktığı dikkate alındığında, krizlere karşı hazırlıklı olunması ve acil durumlarda uygulamaya konmak üzere acil eylem planlarının hazırlanması büyük önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı gelişmekte olan üst gelir grubunda bulunan ülkeler için, panel veri seti kullanarak bu ilişki ampirik olarak analiz edilmiştir. Finansal krizlere ilişkin verileri içeren (bankacılık, para, borç ve kriz olarak ayrılmış) bir veri setini kullanarak, krizlerin yoksulluğu ne yönde etkiledikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada krizlerin yoksullar üzerinde olumsuz etkileri olduğu, ancak daha da önemlisi kriz türünün de etkinin boyutunda önemli olduğu görölmektedir. Özellikle, borç krizlerinin hem yoksulluk oranının hem de yoksulluk açığıının daha yüksek seviyeleriyle ilişkili olduğu görölmektedir. Bununla birlikte, bankacılık krizlerinin yoksulluk üzerindeki etkisi ise daha sınırlı düzeydedir.

Sonuç olarak, finansal krizlerin yoksulluk üzerindeki orta ve uzun vadeli etkisine daha fazla ışık tutacak olan çalışmaların sayısının artması gerekmektedir. Gerçekten de, kriz dönemlerinde hane halklarının gelir - gider düzeyleri ile yoksulluk seviyeleri zamanla artar veya azalmaktadır. Ancak, daha uzun süreler boyunca tekrarlayan kriz dönemlerinin yoksulluğun azaltılması sürecini önemli ölçüde engellemesi durumunda gerekli bir politika çözümü mutlaka bulunmalıdır.

Kaynakça

- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). *Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İř Konfederasyonu Yayınları.
- Bilge, O. (2009). *Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri*. Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Bradshaw, J. (2000). Preface for the centennial edition of poverty: a study in town life. Rowntree, B. Seebohm (Benjamin Seebohm), 1871-1954. ve Bradshaw, J. (Der.). *Poverty: A Study of Town Life*. içinde (s. xix-lxxxii). Bristol: Policy Press. https://eprints.whiterose.ac.uk/118355/1/bradshaw_prefacecentennialed.pdf, (1 Ekim 2021).
- Coldwell, D. (2017). Theory of moral sentiments. Poff, D. C. ve Michalos, A. C. (Der.). *Encyclopedia of Business and Professional Ethics*. içinde. Cham.: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-23514-1_121-1, (20 Eylül 2021).
- Coşkun, M. N. (2012). Türkiye’de yoksulluk: bölgesel farklılıklar ve yoksulluğun profili. Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2012/59, Ankara.
- Hamadeh, N., Van Rompaey, C. ve Metreau, E. (2021). New World Bank Country Classifications by Income Level: 2021-2022. <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2021-2022>, (14 Eylül 2021).
- ODI (Overseas Development Institute). (2009). The global financial crisis: poverty and social protection. Briefing Paper 51.

- Dollar, D. ve Kraay, A. (2002). Growth is good for the poor. *Journal of Economic Growth*, 7(3), 195-225.
- DPT. (2000). *Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Kuresellesme.pdf, (20 Eylül 2021).
- Gnangnon, S. K. (2020). Effect of poverty on real exchange rate in developing countries. <https://assets.researchsquare.com/files/rs-77155/v1/8da7d974-0eb0-4024-a2e9-8af3558ae4a9.pdf?c=1631855984>, (20 Eylül 2021).
- Gujarati, N. D. ve Porter, D. C. (2009). *Basic Econometrics*. Fifth Edition. New York: McGraw Hill Education.
- Kibritçioğlu, A. (2001). Türkiye'de ekonomik krizler ve hükümetler, 1969-2001. *Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı*, 7(41), 174-182.
- Koşar, N. (2000). *Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı - Yoksulluk ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Rowntree, B. S. (1901). *Poverty: A Study of Town Life*. London: Macmillan.
- Smith, A. (1759[1976]). *The Theory of Moral Sentiments*. (Der. Raphael, D.D. ve Macfie, A.L.) Oxford: Oxford University Press.
- UNDP. (1997). *Human Development Report*. Oxford University Press.
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1997>, (30 Eylül 2021).
- Zastrow, C. (1991). *Introduction to Social Work and Social Welfare Empowering People*. George Williams College of Aurora University

BEYANLAR:

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları: Üç yazarın katkısı eşittir (1/3).

Çıkar Beyanı: Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma Desteği: Yok

Etik Kurul Onayı Bilgileri: Makalede açıklanan çalışmada insan denekleri kullanılmadığı için etik kurul onayı alınmamıştır.
